

Тема 4. Аналіз ефективності податкового планування

1. Сутність та критерії ефективності податкового планування.
2. Показники ефективності податкового планування.

1. Сутність та критерії ефективності податкового планування.

В організаційній та управлінській роботі підприємств фінансово-господарська діяльність займає найважливіше місце. Фінансово-господарська діяльність – це система використання різних форм і методів для фінансового забезпечення функціонування підприємств та досягнення ними поставлених цілей, тобто це та практична фінансова робота, що забезпечує життєдіяльність підприємства, поліпшення її результатів.

У розпорядженні держави знаходиться значний перелік податків, які представляють собою інструменти впливу на фінансово-господарську діяльність: починаючи з вибору організаційно-правової форми і закінчуючи вибором найменування продукції, що виробляє підприємство.

Загальні критерії оцінки ефективності системи оподаткування та податкової політики підприємства зображено в табл. 4.1.

Таблиця 4.1

Загальні критерії оцінки ефективності системи оподаткування та податкової політики підприємства

Показник і його умовне позначення	Розрахунок показника	Характеристика показника	Оптимальний п.оказник
Податковомісткість реалізації продукції, H	$H = \text{ПНП} : \text{ПР}$, де ПНП - сума податкових платежів, що плануються; ПР об'єм реалізації продукції, що планується.	Показник податковомісткості реалізації продукції дозволяє сформувати суму податкових платежів, що доводяться на одиницю реалізованої продукції	Тенденція до пониження в порівнянні з фактичними даними.
Коефіцієнт ефективності податкової політики, Кеф	$\text{Кеф} = \text{ПСП} : \text{ПНП}$, де ПСП сума чистого прибутку, що планується; ПНП сума податкових платежів, що плануються.	Характеризує узагальнено ефективність обраної податкової політики.	Тенденція до підвищення в порівнянні з фактичними даними.
Коефіцієнт пільгового оподаткування, Кп	$\text{Кп} = \text{СНЛ} : \text{ОПНП}$, де СНЛ загальна сума пільг; ОПНП загальна сума платежів, що плануються, яка визначається як сума податкових платежів і сума податкових пільг.	Характеризує, наскільки ефективно підприємство використовує надані законодавством пільги по планових податкових платежах. Даний показник розраховується і аналізується як на окремих видів податків, так і загалом по всіх податкових платежах.	Тенденція до підвищення в порівнянні з фактичними даними.

Тобто з допомогою податків держава впливає на діяльність підприємств. Звичайно, дієвість такого впливу має визначатися, в першу чергу, позитивним впливом: розширенням діяльності, ринків збуту, зростанням обсягів виробництва тощо. Однак, в більшості випадків такі результати досягаються за допомогою розумного та зваженого податкового планування.

В інших випадках вплив на фінансово-господарську діяльність визначається ступенем податкового навантаження, обсягами оборотних коштів, що вилучаються у підприємств.

2. Показники ефективності податкового планування.

Кількісна оцінка ефективності податкової політики, що реалізується підприємством, вимагає наявності системи показників, які б дозволяли оцінювати:

- рівень податкового навантаження на підприємство;
- рівень впливу окремих заходів податкового планування на величину податкових зобов'язань підприємства;
- ефективність податкового планування та податкової політики підприємства загалом.

Запропонована система показників оцінки ефективності податкової політики підприємства містить дві групи показників:

- показники для оцінки податкового навантаження;
- показники для оцінки ефективності податкового планування.

До групи показників, які дозволяють оцінити податкове навантаження на підприємство, належать:

1. Сума податків, зборів та обов'язкових платежів, сплачених підприємством:

- а) загальна сума податків;
- б) суми податків за окремі періоди (місяці, квартали, роки), їх динаміка;
- в) суми окремих видів податків;
- г) суми податків за складовими ціни реалізації (податки, які відносять на собівартість продукції, податки з прибутку, акцизи);
- д) суми податків на окремі види продукції, робіт та послуг;
- е) суми податків за окремими видами виробництва;
- є) суми податків за окремими структурними підрозділами підприємства.

2. Загальний коефіцієнт оподаткування підприємства (Коз):

$$\text{Коз} = \text{Пч} : \text{Ппр},$$

де Пч - чистий прибуток підприємства, отриманий від усіх видів господарської діяльності за певний час, грн.;

Ппр - податкові платежі за цей період, грн.

3. Структура (частка) податків та окремих їх видів у доходах, в ціні виробника та в ціні реалізації, а також у собівартості продукції. Ця структура може формуватися як для загального обсягу виробництва чи реалізації, так і для обсягу за окремими видами продукції, робіт та послуг, а також для окремих структурних підрозділів підприємства. Для аналізу такої структури всі податки необхідно згрупувати за джерелами їх сплати.

За результатами групування розраховують частку податків у доходах ($Д \gamma$), витратах ($В \gamma$), прибутку ($П \gamma$) та ціні ($Ц \gamma$):

$$\gamma = Пд : Д \times 100;$$

$$\gamma = Пв : В \times 100;$$

$$\gamma = Пп : П \times 100;$$

$$\gamma = (Пд + Пв + Пп) : Ц \times 100,$$

де Пд, Пв, Пп - відповідно, сума податків з доходу, витрат та прибутку, грн.;

Д, В, П, Ц - відповідно, сума доходу, витрат, прибутку та ціна, грн.

4. Коефіцієнт податкомісткості реалізованої продукції (Кп). Цей показник характеризує загальну суму податкових платежів, яка припадає на одиницю реалізованої продукції. Його обчислюють за формулою:

$$Кп = П : Оп,$$

де П - сума податкових платежів підприємства за певний період, грн.; Оп - обсяг реалізації продукції за цей період, грн.

5. Коефіцієнт оподаткування доходів (Код). Він дає змогу оцінити рівень обкладання доходів підприємства тими податками, зборами та обов'язковими платежами податкового характеру, які включають до ціни продукції:

$$Код = Пц : Дв = (Пд + Пв + Пп) : Дв,$$

де Пц - сума податків, що їх включають до ціни продукції за певний період, грн;

Дв - сума валового доходу підприємства за цей період, грн.

6. Коефіцієнт оподаткування витрат (Ков). Він характеризує частку податків, що їх відносять на витрати виробництва (собівартість), у величині собівартості продукції, робіт та послуг:

$$Ков = Пв : В,$$

де В - сума витрат виробництва чи обігу підприємства за цей період, грн.

7. Коефіцієнт оподаткування прибутку (Кол). Цей показник характеризує частку податків, які підприємство сплачує з прибутку, в сумі отриманого ним прибутку:

$$Кол = Пп - ПРБ,$$

де Пп - податки, що їх сплачують з прибутку за певний період, грн.;

ПРБ - балансовий прибуток підприємства за цей період, грн.

8. Коефіцієнт оподаткування операційної діяльності – основної діяльності підприємства, пов'язаної з виробництвом та реалізацією товарів, робіт і послуг, що є головною метою створення підприємства і забезпечує переважну частку його доходу, а також інших видів діяльності, котрі не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю (Коод):

$$Коод = Под : Дод,$$

де Под - податки, сплачені підприємством в процесі операційної діяльності, грн.;

Дод - доходи від операційної діяльності підприємства, грн.

9. Коефіцієнт оподаткування інвестиційної діяльності - діяльності щодо придбання та реалізації підприємством тих необоротних активів, а також тих фінансових інвестицій, які не є складовою еквівалентів грошових коштів, - короткотермінових високоліквідних фінансових інвестицій, що вільно конвертуються в певні суми грошових коштів і характеризуються незначним ризиком зміни їх вартості (Коід):

$$\text{Коід} = \text{Під} : \text{Дід},$$

де Під - податки, сплачені підприємством в процесі інвестиційної діяльності, грн.;

Дід - доходи від інвестиційної діяльності підприємства, грн.

10. Коефіцієнт оподаткування фінансової діяльності - діяльності, яка забезпечує зміни величини і складу власного та позикового капіталів підприємства (Кофд):

$$\text{Кофд} = \text{Пфд} : \text{ДФд},$$

де Пфд - податки, сплачені підприємством у процесі фінансової діяльності, грн.;

ДФд - доходи від фінансової діяльності підприємства, грн.

Групу показників оцінки ефективності податкового планування, яке реалізується на підприємстві з метою зменшення податкового навантаження, становлять такі показники:

1. Абсолютне зменшення податкових платежів, що їх сплачує підприємство за певний час -місяць, квартал, рік ($\Delta\text{Па}$): $\Delta\text{Па} = \text{П1} - \text{П0}$,
де П0, П1 - загальна сума податків, що їх сплачує підприємство, відповідно, в базовому та звітному (чи плановому) періоді, грн.

2. Відносне зменшення податкових платежів, що їх сплачує підприємство за певний час ($\Delta\text{Пв}$):

$$\Delta\text{Пв} = (\text{П0} : \text{П1}) \times 100,$$

На відміну від абсолютного зменшення податкових платежів, відносне їх зменшення дозволяє врахувати вплив на зміну податкових платежів підприємства зміни обсягів реалізації продукції, адже більшість податків змінюється пропорційно до обсягу реалізації чи інших показників, пов'язаних з ним. Ці два показники, що використовуються як під час аналізу, так і при плануванні, можуть диференціюватися за видами податків, видами продукції, виробництв чи за окремими структурними підрозділами.

3. Коефіцієнт використання податкових пільг (Кпп):

$$\text{Кпп} = \text{З} : \text{П},$$

де З - сума податкових пільг, які підприємство використовує згідно з чинним законодавством за певний час, грн.;

П - загальна сума податкових платежів підприємства за цей час, грн.

4. Коефіцієнт ефективності податкової політики підприємства (Кепп):
 $\text{Кепп} = \text{Еп1} : \text{По}$,

де Еп1 - економія податкових платежів завдяки податковому плануванню в певному періоді, грн.;

По - сума податкових платежів у базовому періоді, грн.

Реалізація податкової політики на підприємстві, зокрема, через податкове планування, здебільшого не вимагає додаткових витрат, оскільки здійснюється працівниками діючих структурних підрозділів (планово-фінансового відділу, бухгалтерії тощо). У разі коли для вирішення цих завдань на підприємстві створюється спеціальна служба (наприклад, відділ податкового планування), ефективність її діяльності можна обчислити за формулою:

$$E_f = E_p : V_c ,$$

де E_f - ефективність діяльності служби реалізації податкової політики підприємства;

E_p - економія податкових платежів внаслідок заходів, реалізованих службою за певний період, грн.;

V_c - витрати на утримання служби за цей період, (грн.).

Узагальнення всіх наведених показників надає змогу констатувати ефективність проведеного податкового планування на підприємстві.